

3. Іноземні партнери надають міжнародну технічну допомогу українським правоохоронним органам у проведенні окремих реформ, покращенні матеріального забезпечення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Право Європейського Союзу (в питаннях і відповідях) : навч.-довідк. посіб. / Т.В. Комарова та ін. ; за заг. ред. І.В. Яковюка. Харків : Право, 2019. 178 с.*
2. *Report on the draft Council implementing decision approving the conclusion by the European Police Office (Europol) of the Agreement on Operational and Strategic Cooperation between Ukraine and Europol. URL: http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2016-0342_PL.html*
3. *Угода між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_001-16*

УДК 343

Шармар О. М.

*к. ю. н., доцент кафедри
кримінального права
Національної академії
внутрішніх справ*

Мазепа С. О.

*к.ю.н., доцент кафедри
кримінального права та процесу і
провахохоронної діяльності
Західноукраїнського національного
університету*

ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ЛЮДЯНОСТІ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ НОРМ МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО ТА ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА

Український кримінальний закон не передбачає кримінальної відповідальності за злочини проти людяності та за воєнні злочини, які є порушенням звичаєвого, а не договірною міжнародного гуманітарного права [1]. Для усунення цих прогалин 27.12.2019 р. у Верховній Раді України було зареєстровано проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації норм міжнародного кримінального та гуманітарного права» №2689 (далі – Проект) [2]. Проект спрямований на забезпечення повноти імплементації положень міжнародного кримінального і гуманітарного права щодо кримінально-правового

переслідування за міжнародні злочини (геноциду, злочин агресії, злочини проти людяності та воєнні злочини), а також забезпечення виконання міжнародних зобов'язань щодо запобігання юридичній та фактичній безкарності за вчинення таких злочинів.

Відповідно до ст. 442¹ Проекту до злочинами проти людяності вважається умисне вчинення (заподіяння) в межах широкомасштабного або систематичного нападу на цивільних осіб: 1) переслідування, тобто обмеження основних прав людини за політичними, расовими, національними, етнічними, культурними, релігійними, статевими або іншими дискримінаційним ознаками, визначеними міжнародним правом; 2) депортації населення, тобто примусового і за відсутності підстав, передбачених міжнародним правом, переміщення (виселення) однієї чи кількох осіб з місцевості, на території якої вони законно перебували, на територію іншої держави; 3) насильницького переміщення населення, тобто примусового і за відсутності підстав, передбачених міжнародним правом, переміщення (виселення) однієї чи кількох осіб з місцевості, на території якої вони законно перебували, в іншу місцевість у межах однієї й тієї самої держави; 4) зґвалтування, сексуальної експлуатації, примусової вагітності, примусової стерилізації або будь-яких інших форм сексуального насильства; 5) оборнення в рабство або торгівлі людьми; 6) насильницького зникнення; 7) незаконного позбавлення волі; 8) катування; 9) середньої тяжкості або тяжкого тілесного ушкодження.

Кваліфікованим складом цих злочинів є умисне вчинення в межах широкомасштабного або систематичного нападу на цивільних осіб: 1) апартеїду; 2) винищення; 3) вбивства (караються позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років або довічним позбавленням волі). Автори законопроекту під *нападом* на цивільних осіб у цій статті розуміють багаторазове вчинення будь-якого з діянь, зазначених у цій статті, на виконання або на підтримку політики держави чи організації, спрямованої на вчинення такого нападу. *Насильницьким зникненням* охоплюються діяння, передбачені ст. 146¹ цього Кодексу. Термін «апартеїд» вживається у значенні, визначеному Конвенцією про припинення злочину апартеїду та покарання за нього від 30 листопада 1973 р. *Під винищенням* розуміють позбавлення життя однієї чи кількох осіб шляхом умисно створених життєвих умов, спрямованих на знищення частини населення, у тому числі шляхом позбавлення доступу до продуктів харчування або лікарських засобів. *Катуванням* у цій статті є умисне заподіяння сильного фізичного болю або фізичного чи морального страждання особі» [2].

Вважаємо, що зміст запропонованої норми викликає низку питань, які є проблемними для кваліфікації злочинів. Стаття 442¹ Проекту не відтворює об'єкт злочину, немає конкретизації злочинного діяння, що може ускладнити визначення умислу, мети і об'єкта злочинного посягання. Зміст частини першої ст. 442¹ Проекту містить перелік складів злочинів, які вже закріплені в інших розділах Особливої частини КК України і щоб з'ясувати їх елементи необхідно керуватися нормами Особливої частини КК України. Однак норма не містить

відсильного характеру, що може спричинити конкуренцію кримінально-правових норм.

Недоліком цієї норми є також те, що ст. 442¹ Проекту ні в частині кваліфікуючих ознак, ні в примітці до статті не передбачає ознаки повторності однорідних злочинів. Такий вид повторності не закріплений і в змісті норм статей: 122, 121, 127, 149, 146 146¹, 150 КК України тощо. Можливо автори Проекту вважають, що злочин, вчинений в умовах систематичного, широкомасштабного нападу на цивільних осіб це основна відмінність? Якщо це дійсно так, то потрібно було надати визначення цих понять [3, с. 419].

Згідно з ч. 2 ст. 442¹ Проекту встановлюється відповідальність за умисне вчинення в межах широкомасштабного або систематичного нападу на цивільних осіб: 1) апартеїду; 2) винищення; 3) вбивства. Згідно з ч. 3 примітки ст. 442¹ КК винищення – це позбавлення життя хоча б однієї людини шляхом умисно створених життєвих умов, спрямованих на знищення частини населення (примітка 3 до ст. 442¹ КК України), а під «вбивством» – умисне протиправне заподіяння смерті іншій людині (ч. 1е ст. 115 КК), з'ясувати відмінність між поняттями вбивство та винищення в контексті ч. 2 ст. 442¹ КК України складно. Аналіз положень ст. 7 («Злочини проти людяності») Римського статуту Міжнародного кримінального суду свідчить, що під винищенням в межах широкомасштабного або систематичного нападу на цивільних осіб слід розуміти умисне створення умов життя, розрахованих на те, щоб знищити частину населення. Це ускладнює розмежування злочинів проти людяності із поняттям геноциду (ст. 442 КК України), який в свою чергу передбачає діяння, умисно вчинене з метою повного або часткового знищення будь-якої національної, етнічної, расової чи релігійної групи як такої шляхом: 1) позбавлення життя членів цієї групи; 2) заподіяння їм серйозної шкоди; 3) створення для групи життєвих умов, спрямованих на повне чи часткове її фізичне знищення; 4) вжиття заходів, розрахованих на запобігання дітонародженню в такій групі; 5) насильницької передачі дітей з однієї групи в іншу. Як бачимо, у КК в різних нормах з'являється кілька схожих термінів за змістом «винищення» і «знищення».

Викладене дозволяє констатувати, що забезпечуючи імплементацію положень міжнародного кримінального і гуманітарного права щодо кримінально-правового переслідування за міжнародні злочини шляхом внесення змін в КК України, законодавець має максимально дотриматися принципу гармонізації норм міжнародного права з нормами національного законодавства і досягти максимальної формальної визначеності при конструюванні нових норм.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341- III URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/> (дата звернення : 27.03.2021 р.).

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації норм міжнародного кримінального та гуманітарного права : проект закону №2689 від 27.12.2019 р. № URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67804 (дата звернення : 27.03.2021 р).
3. Шармар О.М. *Проблемні питання злочинів проти людяності. Кримінальне право в умовах глобалізації суспільних процесів: традиції та новації : матеріали міжнар. наук. практик. круглого столу, м. Харків, 15 трав. 2020 р. / [редкол.: В. Я. Тацій (голов. ред.), Л. М. Демидова (заст. голов. ред.), А. П. Гетьман та ін.]. Харків : Право, 2020. С.417–420.*

УДК 343.98:001.89 (477)

Юсупов В. В.

*д.ю.н., старший науковий співробітник,
професор кафедри криміналістичного
забезпечення та судових експертиз
навчально-наукового інституту № 2
Національної академії внутрішніх справ*

КРИМІНАЛІСТИЧНІ НАУКОВІ ШКОЛИ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ВНУТРІШНІХ СПРАВ – ВАЖЛИВИЙ ОСЕРЕДОК НАУКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Національна академія внутрішніх справ (НАВС) – це провідний заклад вищої освіти в системі МВС України. 11 червня 2021 р. виповнюється 100 років з дня заснування НАВС. Академія має багато досягнень на ниві освітньо-наукової діяльності у юридичній та правоохоронній сферах, зокрема відома своїми криміналістичними школами.

Осередок криміналістичних наукових шкіл НАВС формувався на кафедрі криміналістики, яку створено у 1964 р. У 1971–1979 рр. керівником кафедри був доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки М. В. Салтевський. У період роботи в закладі вищої освіти Михайло Васильович започаткував нові напрями у вітчизняній криміналістиці: одорологічні, акустичні дослідження; використання в розкритті злочинів слідів пам'яті і часових відносин. З цих наукових напрямів під його керівництвом та консультуванням захищено п'ять кандидатських і дві докторські дисертації (В. М. Мешков, М. М. Лисов), розроблено методики акустичного дослідження звукових слідів, збирання і використання запахових слідів, які отримали загальне визнання, зокрема й за кордоном. Іншим науковим напрямом професора М. В. Салтевського стала винахідницька діяльність у галузі криміналістичної техніки. Він розробив низку методик дослідження речових